

Onischenko S. Conceptual-Terminological System of the Theory of Physical Education: Essential Characteristics and Features

The article, been based on the analysis of the scientific literature, determines the essential characteristics and reveals the features of the conceptual-terminological system of the theory of physical education as a specific branch of pedagogical science. It is proved that general scientific definitions of words and word combinations "concept", "term", "terminology", "conceptual-terminological system" are used to analyze the terminology of the theory of physical education.

The emphasis is made on the fact that the conceptual-terminological system of the theory of physical education is characterized by the existence of two types of connections between concepts and terms - logical and linguistic and its conditioning not only by internal, but also by external factors. Particular attention is paid to identifying the features of the terminology of the theory of physical education, which include: the abstract and artificial nature of concepts and terms, the wide use of terms of related sciences, dynamism, practical orientation of terminology, etc.

Key words: concept, term, terminology, conceptual-terminological system, theory of physical education, sports terminology.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 37.013.42

О. А. Поліщук

**ДО ПРОБЛЕМИ ТРУДОВОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ
З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ**

Розвиток сучасного суспільства відбувається у руслі реалізації ключових положень соціальної політики України, яка гарантує забезпечення конституційних прав громадян на якісні соціальні послуги та рівний доступ до усіх суспільних сфер, зокрема й трудової, реорганізацію системи соціальної реабілітації з метою забезпечення рівного дотримання прав усіх категорій населення, а також захисту інтересів всіх суб'єктів соціуму, які цього потребують.

Згідно з Конституцією України кожному громадянину держави гарантовано право на працю, вільне обрання професії та можливість заробляти собі на життя працюю. Однак у реаліях сьогодення люди з інвалідністю не можуть конкурувати із здоровими на ринку праці, особливо у сучасних доволі складних соціально-економічних умовах й потребують особливої соціальної допомоги та підтримки.

За даними офіційної статистики, яка якнайкраще підтверджує значущість проблеми трудової реабілітації молоді з інвалідністю, починаючи з 2000 р. кількість інвалідів в Україні зросла приблизно на півмільйона осіб (з 2,1 до 2,6 млн.). Водночас кількість працюючих інвалідів становить лише близько 15% від загальної кількості осіб з обмеженими можливостями. Отже, виникає необхідність у поліпшенні матеріального стану молоді з обмеженими можливостями здоров'я, забезпечення їм стабільності й впевненості, інтегруванні в суспільне життя, доведенні, що вони є рівними з-поміж рівних – ось основні завдання, досягти які можливо, якщо системно вирішувати проблему трудової зайнятості.

Нагальність проблем трудової реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю відзначається у діючому Законі «Про реабілітацію інвалідів в Україні», затвердженому Верховною Радою. У документі відзначається, що основні завдання законодавства країни з питань реабілітації інвалідів полягають у: створенні умов для усунення обмежень життєдіяльності осіб з особливими потребами, відновлення і компенсації їх порушених або втрачених здатностей до побутової, професійної, суспільної діяльності; визначенні основних завдань системи реабілітації інвалідів, видів і форм реабілітаційних заходів; розмежуванні повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування; регламентуванні матеріально-технічного, кадрового, фінансового, наукового забезпечення системи реабілітації осіб з інвалідністю; структурно-організаційному забезпеченні державної соціальної політики по відношенню до інвалідів і дітей-інвалідів; сприянні залученню громадських організацій інвалідів до реалізації державної політики у цій сфері.

Наразі законодавство України з питань реабілітації людей з обмеженими можливостями ґрунтується на Конституції України (254к/96-ВР) і складається законів України «Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії» (2017-14), «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (875-12), «Про соціальні послуги» (966-15), інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини у цій сфері, та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Спираючись на положення зазначених вище документів, наголосимо на надзвичайній актуальності проблеми трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я у сучасних соціально-економічних умовах нашої держави.

У психолого-педагогічній літературі глибоко досліджені проблеми професійної діяльності фахівців з соціальної та соціально-педагогічної роботи, зокрема у напрямі надання соціальної допомоги особам з обмеженими психофізичними можливостями (В. Бочарова, С. Григор'єв, А. Зінченко, І. Мигович, А. Мудрик, О.Киричук, Є. Холостова та ін.).

Низку психолого-педагогічних та соціально-педагогічних досліджень присвячено обґрунтуванню особистісно-орієнтованого характеру соціальної роботи (С. Белічева, Б. Шапіро та ін.), особливостям роботи соціального педагога з дітьми-інвалідами, підлітками з девіантною поведінкою (І. Іванова, В. Кравченко, Т. Завгородня, А. Капська, І. Козубовська, Л. Міщук, О. Дубасенюк та ін.).

Вітчизняними та зарубіжними вченими (В. Блейхер, В. Бондар, О. Глоба, В. Григоренко, Г. Костюк, В. Лубовський, В. Синьов, О. Хохліна, А. Шевцов та ін.) проводилися дослідження, спрямовані на вивчення особливостей соціального розвитку та інтеграції у суспільство дітей та дорослих з порушеннями психофізичного розвитку. У межах корекційної педагогіки та дефектології (О. Романова, О. Проскурняк та ін.) було узагальнено результати попередніх психолого-педагогічних досліджень, які порівняно з новими даними, отриманими суміжними з психологією науками – психолінгвістикою, педагогікою, генетикою, нейропсихологією, доведено позитивний вплив трудової та практичної діяльності на формування у дітей з особливими освітніми потребами пізнавальної та мовленнєвої діяльності, розвиток спілкування та моторики.

Проблеми соціально-педагогічного захисту дитинства в Україні, аналіз вітчизняних і зарубіжних концепцій соціалізації особистості, існуючих умов соціального захисту дітей з інвалідністю, забезпечення на державному, регіональному і місцевому рівнях їх права на освіту та самореалізацію у суспільстві знайшли своє відображення у роботах В. Алфімової, М. Андрєєвої, Ю. Богинської, О. Василенко, Л. Волинець, К. Волкової, І. Зверєвої, Н. Ничкало, О. Караман, Ю. Мацкевіч, О. Рассказової, С. Тесленка, С. Харченка, І. Цибуліної та ін.

Але в зарубіжній та вітчизняній літературі поки ще недостатньо розкриті питання організації процесу професійної орієнтації та трудової реабілітації осіб з обмеженими психофізичними можливостями, теоретичні та практичні аспекти міжгалузевого співробітництва працівників соціальної сфери з педагогами, медиками, психологами, реабілітологами.

Виходячи з цього, **метою** статті є визначення сутності й складових трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я, а також вивчення існуючого стану проблеми у практиці роботи осередків соціальної допомоги для уточнення проблемного поля трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в діяльності регіональних реабілітаційних центрів.

Під час проведення соціально-педагогічного дослідження використовувалися такі **методи** та інструменти для дослідження: теоретичні – аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної, соціально-педагогічної літератури для з'ясування сутності й складових та обґрунтування критеріально-діагностичної бази трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я; емпіричні – спостереження за

поведінкою молоді з інвалідністю, анкетування за авторськими анкетами, відомі методики, адаптовані відповідно до завдань нашого дослідження: карта самооцінки схильностей клієнтів, диференційно-діагностичний опитувальник, оцінки ступеня соціальної адаптованості; методика М. Рокіча для діагностики ціннісних орієнтацій студентів, методика А. Крилова для вивчення професійної мотивації, опитувальник для оцінки потреби досягнення успіхів; методика Т. Пашукової «Шкала емоційного відгуку», анкета на визначення соціальної активності, методика «Самопочуття – активність – настрої» та ін.

Розпочинаючи розгляд проблеми трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я, вважаємо за потрібне зупинитися на більш докладному вивченні нормативно-правових основ такої реабілітації.

Відзначимо, що становлення системи правового забезпечення трудової реабілітації людей з інвалідністю відбувалося в Україні поступово. Права осіб з інвалідністю на отримання соціальної допомоги та реабілітації було закріплено Законом «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1991 р.), Постановами Кабінету Міністрів «Про організацію робочих місць та працевлаштування інвалідів», «Про затвердження порядку сплати підприємствами (об'єднаннями), установами і організаціями штрафних санкцій до відділень Фонду соціального захисту інвалідів, акумуляції, обліку та використання цих коштів», Указом Президента України від 13.06.2001 р. № 519, яким було затверджено Національну програму професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими можливостями здоров'я на 2001 – 2005 роки тощо.

Наголосимо, що в останньому документі питанням трудової реабілітації осіб з інвалідністю вже надається особлива увага, відзначається, що структура зайнятості людей з обмеженими фізичними можливостями за період з 1994 року в Україні істотно не змінювалася: найбільша частина таких осіб обіймає доволі низькооплачувані посади у сфері матеріального виробництва: у промисловості, сільському господарстві та будівництві, а також у невиробничих сферах – у системі охорони здоров'я та освіти. Відзначається й гендерний дисбаланс у доступі до праці людей з інвалідністю – з числа зайнятих жінки становлять лише 39 % [4].

Зважаючи на зазначене, зв'язку з необхідністю подолання існуючою у трудовій сфері дискримінації людей з обмеженими можливостями нашою державою було взято курс на створення і функціонування належної виробничої, соціальної та реабілітаційної інфраструктури, розширенню діяльності громадських організацій інвалідів, щоб забезпечити дієву допомогу громадянам з обмеженими фізичними можливостями у працевлаштуванні, пристосуванні до самостійного життя і, за наявності суспільної та державної підтримки, можливості відчувати себе корисними для соціуму.

Реалізація даного курсу зумовила певні зміни у стані проблеми трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Так, за аналітичним звітом, наведеним у національній доповіді «Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні», підготовленій на виконання Указу Президента України від 18.12.2007 р. №1228/2007 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» та доручення Кабінету Міністрів України від 24.06.2009 р. №2700/3-09, в Україні у 2009 році вже діяли 611 реабілітаційних закладів для підтримки осіб з інвалідністю, з яких, проте, лише 23 займалися професійною та трудовою реабілітацією осіб з обмеженими фізичними можливостями. На жаль, діючі центри медичної, професійної та соціальної реабілітації часто не мали достатнього наукового, медичного, матеріально-технічного, навчально-методичного, інформаційного забезпечення з питань ерготерапії, фізіотерапії та фізичної терапії, профорієнтації та професійного навчання. Робота відбувалася в умовах відсутності індивідуальних програм трудової реабілітації та адаптації таких осіб у навчальних закладах і на виробництві, оновленого переліку професій, що враховують медичні показання та протипоказання за кожним видом і групою інвалідності; незадовільного кадрового забезпечення центрів фахівцями з професійної реабілітації зазначених осіб [3, с. 26–28]. Підкреслимо, що й сьогодні ці болючі проблеми залишаються актуальними у роботі деяких реабілітаційних центрів, а їх кількість, як і раніше, не забезпечує багатьох потреб осіб з інвалідністю.

Сьогодні проблема трудової реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю має досить ґрунтовне нормативне забезпечення, регламентується Конституцією України, Законами «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про соціальні послуги» тощо.

Наявність затвердженої нормативної бази забезпечує визначеність основних понять у колі проблеми трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я. Так, нормативних документах зазначається, що забезпечення виконання індивідуальної програми реабілітації інвалідів є одним з важних пунктів діяльності держави щодо інвалідів, що виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей нарівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті.

У Законі «Про реабілітацію інвалідів в Україні» реабілітація осіб з інвалідністю відзначається як система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та

матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення інвалідів технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення [5].

Професійна реабілітація розглядається як система заходів, спрямованих на підготовку особи до професійної діяльності, відновлення чи здобуття професійної працездатності шляхом адаптації, реадптації, навчання, перенавчання чи перекваліфікації з можливим подальшим працевлаштуванням та необхідним соціальним супроводженням з урахуванням особистих схильностей та побажань особи.

Трудова реабілітація – як система заходів, розроблених з урахуванням схильностей, фізичних, розумових і психічних можливостей особи і спрямованих на оволодіння трудовими навичками забезпечення трудової діяльності та адаптацію у виробничих умовах, у тому числі шляхом створення спеціальних чи спеціально пристосованих робочих місць.

У нормативній базі розкрито також низку супутніх понять щодо трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я, серед яких найбільш цікавими для нас є: професійна орієнтація; професійний відбір; професійна адаптація; робоче місце інваліда; спеціальне робоче місце інваліда тощо.

Витлумачено також поняття «індивідуальна програма реабілітації», що розуміється як комплекс оптимальних видів, форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів з визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здібностей конкретної особи до виконання видів діяльності, визначених у рекомендаціях медико-соціальної експертної комісії.

Спираючись на результати наукових досліджень (М. Андреева, В. Блейхер, В. Бондар, О. Глоба, В. Григоренко, Т. Завгородня, І. Зверева, І. Іванова, В. Кравченко, І. Козубовська, Г. Лактіонова, В. Лубовський, Л. Міщук, С. Пальчевський, В. Синьов, С. Харченко, О. Хохліна та ін.) зазначимо, що питання трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я було порушено й у наукових джерелах.

На основі аналізу нормативного законодавства та праць вчених трудову реабілітацію осіб з обмеженими можливостями здоров'я будемо розуміти як відновлення знижених або втрачених професійних функцій, відбір професії та адаптацію до неї осіб з обмеженими можливостями, дитини-інваліда, поновлення трудової діяльності таких осіб за вже опанованою раніше або новою професією. Трудова реабілітація, складовими якої є професійний відбір, професійна орієнтація, професійна освіта, професійні підготовка, перепідготовка, перекваліфікація, раціональне працевлаштування, спрямовується на забезпечення конкурентоспроможності осіб з обмеженими можливостями на ринку праці та їх працевлаштування, як у звичайних виробничих умовах, так і в спеціально створених умовах роботи.

Професійна орієнтація осіб з інвалідністю у працездатному віці, дітей-інвалідів здійснюється відповідно до індивідуальної програми реабілітації інваліда для підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці, визначення можливостей професійної підготовки, перепідготовки і наступного працевлаштування. Послуги з професійної орієнтації дітям-інвалідам надають спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати), загальноосвітні санаторні школи (школи-інтернати) за участю, у разі необхідності, центрів соціальних служб для молоді та реабілітаційних установ. Професійну орієнтацію інвалідів у працездатному віці, які мають бажання працювати і зареєстровані в державній службі зайнятості, може здійснювати державна служба зайнятості.

Зазначене вище переконує, що досліджуване педагогічне явище та процес його формування є досить складними та багатоаспектними, тому для об'єктивного вивчення стану трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я слід звернути увагу на обґрунтування критеріальної бази емпіричного дослідження порушеної проблеми.

Обґрунтуванням щодо вибору критеріїв став проведений нами аналіз психолого-педагогічної літератури, зокрема праць М. Андреевої [1], О. Василенко [2], О. Рассказової [6], С. Харченка [7] та власний досвід організації моніторингової діяльності щодо роботи регіональних реабілітаційних центрів. На цій основі ми розробили критерії оцінки стану трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в діяльності регіональних реабілітаційних центрів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний та операційно-діяльнісний для оцінки існуючого стану трудової реабілітації осіб з інвалідністю в Україні.

Експериментальна робота виконувалася за підтримки Департаменту соціального захисту населення Луганської обласної військово-цивільної адміністрації на базі 20-ти відділень реабілітації інвалідів Луганської області, Луганського обласного центру зайнятості, обласного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Інститут соціальної політики» (м. Київ). У дослідженні взяли участь 116 молодих осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Розглядаючи показники зазначених вище критеріїв, підкреслимо, що більшість осіб мають середній (51,4%), а також низький (38,7%) рівень показників за усіма критеріями. Молодь переважно не виявляє особливого інтересу та здатності до трудової реабілітації, не має особливого інтересу до пізнання на підставі особистісних потреб, не всі отримують задоволення від реабілітаційного середовища, прагнуть досягти результатів лише в межах його окремих напрямків, недостатньо наполегливі в подоланні труднощів, неактивні в самоствердженні та саморозвитку.

Молодь з інвалідністю усвідомлює цінності трудової реабілітації, недостатньо проявляє індивідуальну активність у різних сферах діяльності колективу, суспільного життя. Аналізуючи останню складову,

узагальнимо труднощі: соціальні (труднощі у пристосуванні до нових умов реабілітаційного середовища, зокрема при наявності несприятливих ситуацій в колективі; неприйняття поведінки, що відповідає нормам і правилам регіонального реабілітаційного центру; слабке використання наявних умов для реалізації власних можливостей на здобуття професії); освітньо-культурні (слабка сформованість мотивації до отримання професії, недостатньо усвідомлена цінність трудової реабілітації, інертність до участі в діяльності регіональних реабілітаційних центрів).

Спостереження показують, що багато з осіб з вадами здоров'я відчувають такі емоційні переживання як стан страху, тривоги, що заважають адаптуватися, зламують звичні життєві стереотипи, породжують стан емоційного дискомфорту та стрес. Слабкий рівень включення молоді в реабілітаційну сферу характеризується наступними труднощами: адаптації до нових умов через замкнутість, тривожність, низький рівень комунікативної компетентності, непристосованості до проживання самостійно, відсутності сімейної підтримки в побуті і професійній підготовці, входженні в освітній простір центрів, а також засвоєнні правил нового способу життя.

У процесі наших наукових пошуків з урахуванням результатів досліджень інших авторів і проведених нами узагальнень виявлено проблемне поле трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в діяльності регіональних реабілітаційних центрів:

- відсутні індивідуальні програми реабілітації та адаптації осіб з обмеженими можливостями здоров'я у навчальних закладах і на виробництві; перелік професій, що враховують медичні показання та протипоказання за кожним видом і групою інвалідності, є застарілим; незадовільним залишається кадрове забезпечення центрів фахівцями з трудової реабілітації;
- недостатній рівень трудової реабілітації в наявних установах, недосконалість системи зазначеної реабілітації, слабка адаптація наявних навчальних матеріалів, недостатнє забезпечення технічними засобами навчання, що враховують індивідуальні потреби слухачів, слабка організація психолого-педагогічного супроводу молоді з вадами здоров'я;
- слабке використання широких можливостей регіональних реабілітаційних центрів для забезпечення наступності, послідовності та безперервності освітнього та реабілітаційного процесів із використанням позитивного досвіду зарубіжних країн;
- відсутність у багатьох центрах толерантної співпраці працівників і слухачів, взаємодопомоги та взаємоповаги осіб з вадами здоров'я, відсутність комфортного психологічного клімату, що постає однією з основних чинників якісного впровадження системи трудової реабілітації;
- слабка мотивація осіб з обмеженими можливостями здоров'я до навчання, недостатня визначеність особистісно-професійних цінностей

зادля соціалізації, самовизначення, самореалізації, а також цінностей трудової реабілітації; відсутність у молоді системних знань про сутність трудової реабілітації, недостатня окресленість перспектив трудової діяльності, недостатній рівень готовності до подолання соціально-психологічних бар'єрів на шляху трудової реабілітації.

Необхідність вирішення цих проблем актуалізує питання подальшої розробки, впровадження та експериментальної перевірки системи трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Список використаної літератури

1. Андреева М. О. Розвиток соціальної компетентності студентів з особливими потребами у вищому навчальному закладі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Марія Олександрівна Андреева; Українська інженерно-педагогічна академія. – Харків, 2014. – 262 с. **2. Василенко О. М.** Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів до застосування здоров'язберезувальних технологій у роботі з дітьми та молоддю / О. М. Василенко // Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за заг. ред. академіка І. Ф. Прокопенка. – Харків : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2015. – Вип. 48. – С. 16–24. **3. Праця та зайнятість осіб з інвалідністю в Україні: національна доповідь.** – К., 2009. – 194 с. **4. Про Національну програму професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями на 2001 – 2005 роки:** Указ Президента України. – Режим доступу [http://www.ispf.gov.ua/\(S\(xgynr555tdqat0q2zhib3s45\)\)](http://www.ispf.gov.ua/(S(xgynr555tdqat0q2zhib3s45))). **5. Про реабілітацію інвалідів в Україні:** Закон України № 4213-VI (4213-17) від 22.12.2011. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15. **6. Рассказова О. І.** Розвиток соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти : теорія та технологія : монографія / О. І. Рассказова. – Харків : ФОП Шейніна О. В., 2012. – 468 с. **7. Харченко С.Я.** Соціалізація дітей та молоді в процесі соціально-педагогічної діяльності: теорія і практика: Монографія. – Луганськ: Альма-матер, 2006. – 320 с.

Поліщук О. А. До проблеми трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в Україні

У статті комплексно розглянуто проблему трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в Україні.

Метою статті є визначення сутності й складових трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я, уточнення проблемного поля щодо трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в діяльності регіональних реабілітаційних центрів.

Трудову реабілітацію осіб з обмеженими можливостями здоров'я визначено у статті як відновлення знижених або втрачених професійних функцій, відбір професії та адаптацію до неї осіб з обмеженими можливостями, дитини-інваліда, поновлення трудової діяльності таких

осіб за вже опанованою раніше або новою професією. Розроблено систему критеріїв оцінки стану трудової реабілітації осіб з обмеженими можливостями здоров'я в діяльності регіональних реабілітаційних центрів; визначено основні проблеми трудової реабілітації молоді з інвалідністю.

Ключові слова: трудова реабілітація, професійна реабілітація, особи з інвалідністю, молоді з особливими потребами, реабілітаційні центри.

Полищук Е. А. К проблеме трудовой реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья в Украине

В статье комплексно рассмотрена проблема трудовой реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья в Украине.

Целью статьи является определение сущности и составляющих трудовой реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья, уточнение проблемного поля по трудовой реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья в деятельности региональных реабилитационных центров.

Трудовая реабилитация лиц с ограниченными возможностями здоровья определена в статье как восстановление сниженных или утраченных профессиональных функций, отбор профессии и адаптация к ней лиц с ограниченными возможностями, ребенка-инвалида, возобновление трудовой деятельности таких лиц по уже освоенной ранее или новой профессии. Разработана система критериев оценки состояния трудовой реабилитации лиц с ограниченными возможностями здоровья в деятельности региональных реабилитационных центров; определены основные проблемы трудовой реабилитации молодежи с инвалидностью.

Ключевые слова: трудовая реабилитация, профессиональная реабилитация, лица с инвалидностью, молодежь с особыми потребностями, реабилитационные центры.

Polischuk E. To the Problem of Labour Rehabilitation of Persons with Limit Possibilities of Health in Ukraine

In the article the problem of labour rehabilitation of persons is complex considered with limit possibilities of health in Ukraine.

The aim of the article is determination of essence and constituents of labour rehabilitation of persons with limit possibilities of health, clarification of the problem field in relation to the labour rehabilitation of persons with limit possibilities of health in activity of regional rehabilitation centers.

Labour rehabilitation of persons with limit possibilities of health certainly in the articles as proceeding in mionectic or lost professional functions, selection of profession and adaptation to her of persons with limit possibilities, child-invalid, proceeding in labour activity of such persons after already seize before or by a new profession. The system of criteria of estimation of the state of labour rehabilitation of persons is worked out with limit possibilities of

health inactivity of regional rehabilitation centers; the basic problems of labour rehabilitation of young people are certain with disability.

Key words: labour rehabilitation professional to therehabilitation, persons with disability, young people with thespecial necessities, rehabilitation.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2017 р.

Прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Рассказова О. І.

УДК 364-78:303.443 (71)

С. Г. Ставкова

СТАНОВЛЕННЯ СУПЕРВІЗІЇ ЯК СФЕРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

З розвитком та становленням соціальної роботи в Україні у науковому та практичному напрямках відбуваються значні зміни в усіх аспектах цієї галузі суспільної діяльності. Відтак, розробляється законодавство, здійснюється підготовка кваліфікованих фахівців різноманітних галузей соціальної сфери, адаптується та використовується досвід міжнародних організацій.

Характерною ознакою сучасного законодавства України є надання певних повноважень організаціям, які працюють у соціальній сфері з різними вразливими категоріями населення. Така ситуація сприяє створенню нових агенцій, нових посад, нових функцій працівників, які вимагають, аби надавачі послуг були підзвітні передовсім користувачам чи клієнтам служб. Водночас працівники мають відповідати перед своєю установою, професією та врешті перед державою і собою. Саме у зв'язку із великою увагою до якості та ефективності соціальних послуг необхідно висвітлити питання забезпечення надавачів цих послуг належною фаховою підтримкою, якою є супервізія.

Окремі аспекти супервізії проаналізовано у працях вітчизняних дослідників, таких як І. Грига, О. Брижовата, Л. Дума, О. Лисенко, О. Іванова, Т. Семигіна [1], Г. Попович [2], а також висвітлюються в безпосередній практиці соціальної роботи такими авторами як В. Покладова [3] та ін., та С. Беляєвою [4], психологом-практиком, яка ініціювала створення руху анонімних алкоголіків (АА) у м. Львів.

Втім, автори наголошують на відсутності системних вітчизняних розробок із професійної підготовки супервізорів у галузі соціальної роботи.

Слід зазначити, що питання супервізії у галузі соціальної роботи, перебувають у центрі уваги науковців – авторів численних публікацій.